

dik összeköttetéseket szerezni s kiállításokon csak feltétlenül elsőrangú alkotásoknak ad helyet. Más szóval beteg kísérletektől megtagadja az egészséges levegőt. Tisztelettel meg kell állapítanom, hogy ez nem történt meg. Nem történt meg azért, mert láttam textil technikával készült cserepeket, amelyek folytak s amelyeknél teljesen mindegy volt, hogy fejjel felfelé állanak-e, vagy ellenkezőleg. Láttam anyagbeli pazarlással készült tányérokat, amelyeknek tudnillik az anyaguk kitűnő volt, művészi tervük a dekoratív művészet szempontjából zavaros, értelmetlen, értéktelen, röviden: rossz. Láttam üvegpéldányokat, amelyek állítólag realizálандók lesznek. Én lehetetlennek tartom, hogy olyan dolgokat, amelyek csak a Jugendstil idejében születhettek, ma, az anyagszerűség korában, a használhatóság arcú-ütésére megcsináltassanak, hisz' nekünk nem az a célunk, hogy rontsuk a közönség nehezen emelkedő kultúrívóját... Ezekből — azt hiszem — elég világosan látszik a kiállítás rendezésének nem kielégítő volta. Nem volt megfelelő akkor sem, amikor az egyik legtalentusosabb fiatal magyar piktornak a képét mások javára az előcsarnok helyiségében helyezte el, ahonnan a közönség rögtön az interiórok felé sietett s így alig vette észre... Szóval a magunk és epigonjaink előtérbe tolása nem ildomos, amellet erősen az üzlet — a mindenáron való üzlet — jegyében született dolog.

Művészek kvalitása szempontjából a kiállítás színvonalja hullámzik. Fehérkúti és Dósa bútoraitak nagyon erős tektonikus tudással, a térkihasználás elvének lehető keresztülvívésével tervezték. Jó bútor valamennyi alkotásuk, komoly munka, meg is vették őket. Fém tárgyaink ötletek és, ami fő, anyagszerűek. Lakatos Artúr tektonikában határozottan gyengébb, nappaliját azonban színben finoman összehangolta. Ez a finomság segítségére van azután a gyengeségek elpalástolásában. Ilyen gyengeség az anyagpazarlás, a bútoroknak, evvel kapcsolatos, aránylagos nehézségük, a berendezés lombfűrész technikája, az írótabla használhatatlansága, hogy a hálószoba hibáit ne is említsem. Lakásberendezésen kívül bőrmunkákat is tervezett Lakatos, meg cserepet. A bőrmunkák közül különösen azok a jók, amelyekben nem szerepel a figurális rajz, a cserepek azonban egyáltalán nem sikerültek. Nem csoda. A sikerhez szükséges a technika ismerése is.

Elsőrangú művészet a Dekáni Árpádé. Amit csipkés takaróban, függönyben, berámázott mintákban produkál, az lehetetlen, hogy gyönyörűségére ne legyen az embernek. Elsőrangú művészi terv, a technika brilliáns ismerése, összetalálkoztak, nélküle hiányos lett volna a kiállítás... Tarján és Paárnak a vitrinái gondolkodóba ejtenek. Az egyikben antik ékszerek utánzásai vannak, amelyeknek művészeti szempontból nincs semmi értékük. A modern ékszerek, cukorkatartók stb. szekrénye színvonal szempontjából kevert. Jó technika hol logyatekos, hol értékes — bár eredeti — tervvel ölelkezik. Valahogy nincs bennük egyéniség s ahol van, mint például a Mester Jenő plakettjeiben, arról az abszolút rosszasága miatt nem érdemes beszélni... Made in France, England and Germany... Műhíts Sándornak falfestésel nem sikerültek,

annál finomabbak az üveglakái, ékszerartói. Erős, nagy talentum, aki mindenbe belefog, de nem mindig sikerrel. Dekoratív falfestés szempontjából határozottan legérdeke-
sebb, legegényibbb Tátray Lajos, akinek néhány piktorája is szerepel az interiórok belsejében. Ugyancsak ő volt a magánképtár tervezője is.

A Műhelynek sok piktor és grafikus is segítségére sietett. Az örökké fiatalok és a tényleg fiatalok, akik közül különösen Gulácsy és Rudnay válnak ki. A Gulácsy lélekkel átítatott, melankólikus piktorai és rajzai s a Rudnay forrongó erővel teli alkotásai fogtak meg leginkább. Nagyon artisztikusak a Thoroczka (Vigand) Ede terveit, ez a jeles művész, mint grafikus is megáll a helyén... Pásztor János néhány erős szobrot küldött a kiállításra. Hátra volna még az iparosok szerepének bírálása s az interiórok hatásának megállapítása ugyebár?... Merem állítani, hogy iparosaink — a kassai javítóintézet faipari osztályának kivételével — olyan munkát végeztek, amelyről csak elragadtatással emlékezhetem meg. Mocsai József, Hosszú István a fabútoroknál, Imregh Pál a műlakatosságban, Bobitsch Arthúr az installáció elkészítésében és festésében, Zamkovszky és Peterka kárpitosságban, Mayböhm Károly az üvegfestésben remekeltek. Annyira elsőrangú ezeknek az embereknek a szereplése, hogy a kiállítás sikere elsősorban nekik köszönhető. Meg vagyok róla győződve, hogy végzett munkájuknál jobb külföldön sem akad...

Az interiórok összehatásával végzem a dolgomat... Ahhoz, hogy egy szobának hangulata legyen, kell, hogy színben, vonalban, felfogásban és művészeti nívóban harmonikussá váljék. Ez nem sikerült, mert nem egymáshoz való emberek kerültek össze. Ezért volt nyugtalan a szobák belseje, ahol bútor, kép, szőnyeg, szobor civódtak egymással.

A kiállításnak megvolt a közönsége s anyagi eredménye is kielégítő. Ha erősebb mértéket, józan önbírálatot alkalmaz a Műhely, lehetetlen, hogy a benne rejlő kvalitások virágzóvá ne tegyék.

MARGITAY.

WERNER SOMBART, akinek neve a társadalmi és gazdasági irodalomban utóbbi időben nálunk is ismeretesebbé lett, a C. Gurlitt szerkesztésével »Die Kultur« gyűjtőnév alatt megjelenő monografiaszerű kiadvány 26/27-ik kötetében fenti címmel a művészi iparról és annak a kultúrában elfoglalt helyéről, illetőleg a kettőnek

viszonyáról ír. A kiadvány kötetei az úgynevezett művelt nagy közönség céljait szolgálják, s mondhatni, hogy ezt a feladatát a jelen kötet kitérően teljesíti. Egyes fejezetekben a szerző a művészi ipar jelentőségét és lényegét, azután a gazdaság és műipar vonatkozásait megvilágítva annak kezdeteit, a középkori zárdaviszonyokat, a műipart mint kézművességet és a kapitalizmus viszonyát a művészi iparhoz magyarázza; a harmadik fejezetben a művésznek a művészi iparért folytatott küzdelmeit fejtegeti, adván a kapitalizmussal, a rendelővel és a technikával felveendő állandó küzdelmek képét; az utolsó két fejezet a művészi ipar jövőjét és a művészi ipar határait tárgyalja. Az egészben 130 oldalos kis könyvnek ez a tartalma bő anyagot szolgáltatna nagy kötetek kitérítésére. Hogy szerző ezt az anyagot világos egyszerűséggel és ily röviden és élvezetes modorban írta meg, azzal nemcsak az érdeklettek és érdeklődő olvasóközönségnek tett kitérő szolgálatot, mert a művészi ipar sokat félre- és agyonmagyarázott céljainak és feladatainak könnyű megértését segíti elő, hanem szolgálatot tett egyszersmind magának a művészi iparnak is, mert helyét, szerepét, jelentőségét világosan meghatározva, ezzel az ő érdekeit is előmozdítja, még pedig hathatósabban mint azt a művészetről szóló bármily szépen hangzó ezer kétes értékű és homályos frázissal lehetne.

Az ilyen kulturtényezőt, amilyené a művészi ipar a jelenben lett, csak akkor lehet megérteni és méltányolni, ha az egész kultúrával való összefüggése világosan áll előttünk. Mert a művészi ipar, úgy mint minden művészi dolog vagy jelenség, nem önálló valami, hanem a műveltségi és gazdasági viszonyokkal szorosan összefüggő műveltségi és egyszersmind gazdasági elem. Megszoktuk, hogy a művészi ipart mindig csak művészetnek tekintjük és semmi egyébnek. Ez azonban nagy tévedés. A dolog éppen fordítva áll. A művészi ipar első sorban ipar — amint helyes magyar neve is kifejezi (s nem iparművészet) — mint ilyen tehát első sorban ipari vagyis gazdasági tekintetek alá esik, s csak második sorban következnek a művészeti szempontok, de semmi esetre sem csak a művészeti; mert a művészet a művészi iparban ipari vonatkozás nélkül meg sem állhat. Ezt meg kell érteni publikumnak és iparosnak egyaránt. Hogy erről a témáról Sombart érdekesen ír, az szinte magától értetődik. Legaktuálisabb érdekűnek mondható a bevezető első rész, amelyben azt magyarázza, hogy mi is az a művészi ipar, azután a harmadik a művész küzdelmeiről, és az utolsó vagyis a művészi ipar határaitól szóló. Amit szerző ezekben oly világosan és találóan kifejez és mond, azt így még eddig senki meg nem írta. Különösen műiparosainknak és tervező művészeinknek ajánljuk a könyvnek elolvasását, de mivel óhajtható és szükséges is, hogy a nagy olvasóközönség is e dolgokban tisztában lásson, e könyvet mindazoknak ajánlhatjuk, akik a művészi iparral bármiképpen foglalkoznak vagy bármiféle vonatkozásban állanak. Fölötte kívánatosnak tartanók, hogy az ilyen könyv magyar fordításban, sőt a mi magyar viszonyainkat is ismertető kiegészítésekkel, kerüljön a

magyar könyvpiacra; a magyar kultúrának az irodalom ez érdekes kis termékéből legtöbb haszna így lenne.

CS. GY.

W. DOENGES, MEISSNER PORZELLAN; SEINE GESCHICHTE UND KÜNSTLERISCHE ENTWICKLUNG. 8° 305 oldal, számos képpel és melléklettel. Berlin, Marquardt, 1908. Ára kötve 14.40 K.

A meissen porcellán történetét és művészi fejlődését már többször megírták. Legújabbban a Berling-féle kivitáló és nagy monografia foglalkozik e tárggyal kimerítően; nagy ára (192 korona) miatt azonban ez a kiadvány nagyobb körben ismeretlen. Újabb és összefoglaló ismeretést nyújtó, egyszersmind általánosabb érdeklődésre számot tartó kisebb és kezelhető alakú ilyen munka jelenleg csakis ez az egy — a fenti című — van. Bár ez a meissen porcellán történetének csak a XVIII-ik századi részét adja — a második, a XIX-ik századit illetőleg 1816—1860-ig és onnan napjainkig terjedő részt tárgyaló kötet csak ezután fog megjelenni — mindazonáltal már most adjuk róla szóló közlésünket. Esztétikai és fejlődéstörténeti fejtegetések után, amelyek a könyvnek első és egyik legértékesebb fejezetét teszik, a gyár fejlődésének négy szakaszát — Böttgertől Marcolini-ig — jellemzi, s mindenütt a történeti adatok összeállítása helyett a fejlődéstörténeti képet adja. Külön fejezetet szentel a gyári jegyeknek, s egyet a gyár század-eleji üzemszervezetének. Jegyzetek, irodalom és forrásművek, valamint index egészítik ki a könyvet.

A munka egész tárgyának érdekét az a körülmény is emeli, — ami külföldben általában nem ismeretes — hogy a meissen porcellánmanufaktúra, amelynek hírességét mindig csak régi múltjával hozzák kapcsolatba, soha sem szűnt meg a művészi kerámikai iparban tényező lenni, amennyiben napjainkig váltakozó sikerrel, de állandóan működött, sőt a jelennek művészetében is szerepet játszik, tehát fejlődése megszakítás nélküli, folytonos. Tévedés azt hinni, hogy a gyár ma is csak régmúlt híre nimbuszával veszi körül magát. Régi híre kétségkívül hozzájárult nehéz időkben a gyár fennmaradásához; de egymagában erre ez nem lett volna elég. Meissen az ízlés fejlődésével lépest tudott tartani, nem úgy mint több más, egykor tekintélyes porcellángyár, amely erre nem lévén képes, megszűnt. Meissen túlélt az empire-t, a múlt század huszas éveinek virágos idejét, azt az időt, amelyben a virág egyszerre forma és dekoráció is volt; követte a mind rosszabbodó ízlést is, aminek vége a porcellán jellegetek és az anyagnak félreismerése lett, amikor a dekorációt a porcellánon úgy kezelték, mint a festő a képet a festővászonon; és a gyár kibírta a művészi munkásság e sikertelen idejét is — a 60-as évekig —, amikor végre újabb fordulat állt be. Innen számítódik úgy Meissenben mint általában mindenütt az európai porcellánok újjászületése. Ennek a fejlődésnek képét nyújtja majd a második kötet. Szerző az I. kötet anyagának feldolgozásában jól eltalálta a mértéket; a fejlődésről szóló négy fejezetben éppen csak a legszükségesebbeket adja, azt, ami a

megértéshez szükséges és művészetfejlődési szempontból egyszersmind általános érdekű. Kétségtelen, hogy szerző a tárgynak illetően rövidre foglalásával és előadásával a keramikai művészetet könyvével nagy mértékben szolgálja és érdekkörét tágitja. A kiadvány külső megjelenés tekintetében csinosnak mondható; képeinek azonban — úgy a szövegbeliek mint a táblák — egy része jobb lehetne.

CSIZIK GYULA.

DIE GRUNDLAGEN BEWUSSTER STILEMPFINDUNG. Begriff des Malerischen, das Wesen des Künstlerischen von Albert v. Hofmann. Verl. Spemann, Berlin und Stuttgart.

Szerző a festői elemnek fogalmáról értekezik. A festői benyomások érzéki hatásából szűrődnek le, s a stílus mellett, mely a belső kényszerűségnek és célszerűségnek folyománya, egy másodrangú fontossággal bíró elemet alkotnak, mely az előbbit kíséri. A természet, művészet, díszítmény és a festői elem kölcsönös vonatkozásait vizsgálja s arra az eredményre jut, hogy a festői kompozíció egyik mechanikai alapja művészi működésünknek.

Stílus és festői elem objektív alkotórészei a művészi tevékenységnek, az egyéni szellem, az előbbi kettővel összekapcsolva adja a tulajdonképeni művészi elemet. Ennek a szubjektív elemnek viszonyát a stilisztikai munkához, avagy a festői kombinációhoz tárgyalja e kis munka befejező részében. Összes vonatkozásaiban vizsgálja az egyéniségnek működését s bizonyos relatív értékű határokat állapít meg a művészi munka számára.

Mindkét munka új szempontokból vizsgálja a művészi tevékenységet s alkalmas arra, hogy az ezen a téren támadt sok zavart tisztázza áttekinthető, világos rendszerével.

WOHNUNG UND HAUSRAT. Beispiele neuzeitlicher Wohnräume und ihrer Ausstattung. Mit einleitendem Text von Hermann Warlich und 650 Abbildungen. Verl. F. Bruckmann Akt.-Ges. München. Geb. 10 Mark.

E könyv főcélja, hogy a jó ízlésre neveljen s ezért elsősorban számos jó példát mutat be a lakásberendezés összes anyagából. Bevezető szövege a lakás megválasztásának és berendezésének főbb szempontjait foglalja össze s részletesen foglalkozik a bútorok szerkezetével, a lakásban való elhelyezésükkel és csoportosításukkal. Tárgyalja a különféle világítási és fűtési szerkezetek előnyeit és hátrányait, szóval a lakásnak úgy egészével, mint minden apró részletével foglalkozik s így laikus és szakember egyaránt haszonnal forgathatja.

DREZDÁBAN új folyóirat indult meg „**TEXTILE KUNST UND INDUSTRIE**” címmel Wilhelm Baensch kiadásában és Oskar Haebler szerkesztésében. Első száma gazdag tartalommal jelent meg. Margot Grube, a faliszőnyegekről; Dr. Erich Haebner, a falborító szövetekről; R. Graul, régi keleti szőnyegekről; Joseph August Lux, a hímzésekről írt beléje hosszabb cikket.

NÉPMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS. Május hó 2-án nyílt meg a Társulatnak első népművészeti kiállítása, Apponyi Albert gróf kultuszminiszter jelenlétében. Az a néhány száz rajz és tárgy, melyet a Társulat az utóbbi néhány esztendőben összegyűjtetett, képezi magát ennek a kiállításnak, melyhez a magánygyűjtők tekintélyes csoportja csatlakozik. Az ország minden vidékéről akadt hímzés, faragvány és cserépedény, mely formájában, színében, díszítésének elrendezésében és elemeiben jellemzi a nép művészi munkáját. Különösen gazdagon van képviselve Kalotaszeg, egyáltalában a magyar vidékek művészete. Anyagában és tanulságában gazdag ez a kiállítás, melyet nemcsak megnézni, hanem tanulmányozni is érdemes. Ebből a szempontból, a magyarság művészi jellemzése szempontjából még majd bővebben is foglalkozunk vele. Ezáltal csak egy szembeillő tény kell konstatálnunk, azt t. i., hogy azok a fiatalok, kiknek munkáit lapunk múlt számában mutattuk be, ebből a forrásból merítettek — magyaros érzést, gondolkozást.

A kiállítás az Iparművészeti Múzeum földszinti nagy csarnokát és oldalfolyosójának nagyobbik részét foglalja el.

Kiállítottak: A pozsonyi Izabella háziipar-egylet, a magy. iparművészeti iskola, az orsz. rajz-tanárképző, Ács Lipót, Dr. Balázs István, Böhm János, Büttner Miklósné, Edvi Illés Aladár, Erdőssy Béla, Gerster Miklós, Gróh István, Gróh Istvánné, László Domokos, Leitersdorfer Béla, K. Lippich Elek, Markos Györgyné, Maróti Géza, Mattyasovszkyné Zsolnay Teréz, Mössmer József, Péterffy Lajos, Rados Ignác, Dr. Révész Béla, Dr. Rónaky Kálmán, Stern Anna, Szmik Antal és Szontagh Aranka.

A kiállítást állandóan nagy közönség látogatja. A székesfőváros tanácsa a fenhatóságuk alatt álló iskoláknak figyelmébe ajánlotta a kiállítás látogatását. Ennek az az ajánlásnak az eredménye az, hogy eddig mintegy 15.000 tanuló nézte a kiállítást, ahol Mihálik Gyula tanár magyarázta nekik a kiállítás tárgyait.

CSERE A FINNEKEL. Akseli Gallén-Kallela közbenjárásával módjában lesz a Társulatnak, hogy népművészeti gyűjteményének fölös darabjaiért cserébe egy finn népművészeti gyűjteményt szerezzen be.